

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Τίτλος μαθήματος: **Αγορά Εργασίας και Φύλο**

Τμήμα: Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Διδάσκουσα: **Άννα Κουμανταράκη**

Ακαδημαϊκό έτος: 2005-2006

Περίληψη

Το μάθημα εξετάζει την σχέση αγοράς εργασίας με την κοινωνική κατηγορία φύλο στο ιστορικό τους πλαίσιο. Προσπαθεί να αναδείξει τις κοινωνικές αναπαραστάσεις του άνδρα και της γυναίκας στους χώρους εργασίας. Ειδικά για τις γυναίκες το μάθημα προσδοκά να συζητήσει την βασική αντίφαση ανάμεσα σε ότι έχει προσδιορισθεί από την φιλοσοφική παράδοση του διαφωτισμού ως γυναικεία φύση και στην μαζική είσοδο των γυναικών στους επαγγελματικούς χώρους από τις αρχές του 20ου αιώνα.

Όροι - κλειδιά που θα αναλυθούν στα πλαίσια του μαθήματος

- Ιστορική Κοινωνιολογία
- Καταμερισμός Εργασίας
- Πατριαρχία
- Μισθωτή Εργασία
- Κοινωνικό Κράτος
- Κοινωνικός αποκλεισμός
- Ιδιότητα του Πολίτη

Διδακτικό Βοήθημα

Φάκελος Σημειώσεων

Κούλα Λαμπροπούλου (1999) " Φύλο και Φροντίδα: Προβληματισμοί και Αναθεωρήσεις στη Σύγχρονη Κοινωνική Πολιτική" στο Θεοδ. Σακελλαρόπουλος (επιμ.) (1999) *Η Μεταρρύθμιση του Κοινωνικού Κράτους*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική. σελ. 89 - 143

Claus Offe (1993) *Κοινωνία της εργασίας*; Αθήνα: νήσος, σελ.29 -88

Pierre Bourdieu (1996) *Η Ανδρική Κυριαρχία* .Αθήνα: Δελφίνι σελ.15-55

Δημήτρης Κατσορίδας (1998) "Αιτίες και Συνέπειες της Ανεργίας και η Ανάγκη Δημιουργίας κινήματος Ανέργων" στο Η. Ιωακείμογλου (και αλ.) (1998) *Ανεργία: Μύθοι και Πραγματικότητα*. Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις σελ 31- 92

Mary West (2003) *Φεμινισμός και Κοινωνική Θεωρία*. Αθήνα: Μεταίχιμο. σελ. 45-125

Περιγραμμά Μαθήματος

Μάθημα 1^ο

1. Φύλο, Φύση και Αγορά Εργασίας

Βιβλιογραφία

- Claus Offe (1993) *Κοινωνία της εργασίας*; Αθήνα: νήσος
- : Κατάρτι.
- Jean Jacques Βαρίκα Ελένη (2000) *Με διαφορετικό πρόσωπο: Φύλο, διαφορά και οικουμενικότητα*. Αθήνα Rousseau (1967) Το κοινωνικό Συμβόλαιο. Αθήνα: Δαρεμάς
- Ξανθή Πετρινώτη (1989) *Αγορές Εργασίας: Οικονομικές Θεωρίες και Έρευνες*. Εκδόσεις Παπαζήση
- Donna Harraway (1991) *Simians, Cyborgs, and Women: The reinvention of Nature*. Free Association of Books
- Gill Kirkup (ed. et al.) (2000) *The Gendered Cyborg: A Reader*. Routledge: London
- Marianne Ferber (ed.) *Women in the Labor Market. Vol. I*. An Elgar Reference Collection

Μάθημα 2^ο

2. Καπιταλιστική οικονομία και κοινωνία τον 19^ο αιώνα

Βιβλιογραφία

- Karl Polanyi (2001) *Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ. Οι πολιτικές και κοινωνικές απαρχές του καιρού μας*. Αθήνα: εκδ. νησίδες
- Hartmann Heidi (1976) "Capitalism, patriarchy and job segregation by sex" in *Signs* (1976).
- Pierre Bourdieu (1996) *Η Ανδρική Κυριαρχία*. Αθήνα: Δελφίνι
- R.H. Pahl (1984) *Divisions of Labour*, London: Blackwell
- Harriet Bradley (1989) *Men's Work Women's Work*. Oxford: Polity Press

Μάθημα 3^ο

3. Φεμινιστικές προσεγγίσεις της γυναικείας εργασίας

Βιβλιογραφία

- Hartmann Heidi (1976) "Capitalism, patriarchy and job segregation by sex" in *Signs* (1976).
- Joan Wallach Scott (1997) "Το φύλο μία χρήσιμη κατηγορία της ιστορικής ανάλυσης" στο Αβδελά Έφη - Ψαρρά Αγγέλικα (επιμ.) *Σιωπηρές Ιστορίες. Γυναίκες και φύλο στην ιστορική αφήγηση*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια
- Veronica Beechey (1988) *Unequal Work*. Verso: London
- Braverman H. (1974) *Labor and Monopoly Capitalism*
- Ξανθή Πετρινώτη (1981) *Οι Προσδιοριστικοί Παράγοντες της Γυναικείας Συμμετοχής στο Εργατικό Δυναμικό στην Ελλάδα, 1967 -1971: Οικονομετρική Διερεύνηση*. Πάντειο Πανεπιστήμιο. Διδακτορική Διατριβή

Μάθημα 4°

4. Η γυναικεία εργασία και τα καθήκοντα της γυναίκας μητέρας και νοικοκυράς

Βιβλιογραφία

- Marianne Ferber (ed.) *Women in the Labor Market Volume I*. An Elgar Reference Collection: Cheltenham
- M. Thea Sinclair (1991) "Women, work and skill: theories and Feminist perspectives" in Redclift Nanneke and M. Thea Sinclair (1991) *Working Women: International Perspectives on Labour and Gender Ideology*. London: Routledge pp.1-24
- Catherine Hakim (2002) "Lifestyle Preferences as Determinants of Women's Differentiated Labor Market Careers" in *Work and Occupations*. Vol. 29, Number 4/ November 2002 pp. 428 -459.

Μάθημα 5°

5. Φύλο και Τεχνολογία

Βιβλιογραφία

- Απόστολος Δεδουσόπουλος (2002) *Η προσφορά Εργασίας: Τοπική Οικονομία της Αγοράς Εργασίας: Θεωρίες, Πολιτικές και Ερευνητικές Αναζητήσεις*. Τόμος Α'. Αθήνα: Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός. σελ. 251 - 256.
- Juliet Webster (1996) *Shaping Women's Work. Gender: Employment and Information Technology*. Longman: London and New York
- Donna Haraway (1991) *Simians, Cyborgs, and Women: The reinvention of Nature*. Free Association of Books
- Gill Kirkup (ed. et al.) (2000) *The Gendered Cyborg: A Reader*. Routledge: London

Μάθημα 6°

6. Εργασία και Πολιτική

Βιβλιογραφία

- Αβδελά Έφη (1993) 'Θεσσαλονίκη: Ο σοσιαλισμός των «άλλων»' στο *Τα Ιστορικά*, νο 18, 19, Τόμος Δέκατος, σελ. 171 - 204.
- Αβδελά Έφη (1999) 'Το «δημόσιο» και το «ιδιωτικό» στη νέα πολιτική ιστορία' στο *Μνήμων*, Τόμος Εικοστός Πρώτος, σελ. 211 - 220.
- Λιάκος Αντώνης (1993) *Εργασία και Πολιτική στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου: Το Διεθνές Γραφείο Εργασίας και η ανάπτυξη των κοινωνικών θεσμών*, κυρίως κεφάλαιο για καπνεργάτες (σελ.418 -442).
- Tilly Luise A. () "Paths of Proletarianization: Organization of Production, Sexual Division of Labor and Women's Collective Action" στο Laslett Barbara, Brenner Johanna and Arat Yesim () *Rethinking the Political: Gender, Resistance and the State*.
- Hacourt Bernard and Gracia Ada (2002): *The "Second Sex" of European Trade Unionism*, <http://www.etuc.org/EN/Dossiers/gender/Women>.
- Βαρίκα Ελένη (2000) *Με διαφορετικό πρόσωπο: Φύλο, διαφορά και οικουμενικότητα*. Αθήνα: Κατάρτι.
- Cynthia Cockburn (1991) *In the Way of Women: Men's Resistance to Sex Equality in Organizations*. London: MacMillan

Μάθημα 7°

7. Γυναικεία Εργασία και Κοινωνικό Κράτος
8. Η έννοια της υπο-τάξης

Βιβλιογραφία

- Parsons Talkott (1985) " Η σχολική τάξη ως κοινωνικό σύστημα: Μερικές από τις λειτουργίες της στην Αμερικανική κοινωνία" στο Άννα Φραγκουδάκη (1985) *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης: Θεωρίες για τη κοινωνική ανισότητα στο σχολείο*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση. σελ. 249 - 279.
- Παπαδημητρίου Ζήσης (1997) «Από την μαζική απασχόληση στην επιλεκτική χρήση της εργατικής δύναμης: Κρίση του φορντισμού, κοινωνικό κράτος και εργασιακές σχέσεις» στο Γεώργιος Χατζηκωσταντίνου (επιμ.) (1997) *Η ανθρώπινη εργασία σε σταυροδρόμι: Οικονομική μεταλλαγή ανεργία και κοινωνικός αποκλεισμός*, Αθήνα: Παρατηρητής, σσ 38 – 50.
- Όλγα Στασινόπουλου (2000) *Κράτος Πρόνοιας: Ιστορική Εξέλιξη - Σύγχρονες Θεωρητικές Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Gutenberg. σελ 119 134.
- Lydia Morris (1994) *Dangerous Classes: The Underclass and Social Citizenship*. London: New York
- Κούλα Λαμπροπούλου (1999) " Φύλο και Φροντίδα: Προβληματισμοί και Αναθεωρήσεις στη Σύγχρονη Κοινωνική Πολιτική" στο Θεοδ. Σακελλαρόπουλος (επιμ.) (1999) *Η Μεταρρύθμιση του Κοινωνικού Κράτους*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική. σελ. 89 - 143

Μάθημα 8°

9. Ευελιξίες της Αγοράς Εργασίας και Φύλο

Βιβλιογραφία

- Atkinson John and Storey David (Eds.) (1994) *Employment, The Small Firm and the Labour Market*, London : Routledge
- Γεωργακοπούλου Βάνα (1996) *Ευελιξίες της Επιχείρησης και της Εργασίας*, Αθήνα: INE -ΓΣΕΕ
- Λυμπεράκη Αντιγόνη και Μουρίκη Αλίκη (1996) *Η Αθόρυβη Επανάσταση: Νέες μορφές οργάνωσης της παραγωγής και της εργασίας*, Αθήνα: Gutenberg
- Αντιγόνη Λυμπεράκη (2004) *Ευέλικτη Εργασία*
- Juliet Webster (1996) *Shaping Women's Work. Gender: Employment and Information Technology*. Longman: London and New York

Μάθημα 8°

10. Θεωρίες της ανεργίας και γυναίκες

Βιβλιογραφία

- Edmond Malinvaud (1984) *Mass Unemployment*. Basil Blackwell: London
- Απόστολος Δεδουσόπουλος (2000) *Η κρίση στην αγορά εργασίας. Ρύθμιση - Ευελιξίες - Απορρύθμιση: Θεωρίες της Ανεργίας. Τόμος Πρώτος*. Αθήνα: Δάρδανος
- Lydia Morris (1994) *Dangerous Classes: The Underclass and Social Citizenship*. London: New York

- Δημήτρης Κατσορίδας (1998) "Αιτίες και Συνέπειες της Ανεργίας και η Ανάγκη Δημιουργίας κινήματος Ανέργων" στο Η. Ιωακείμογλου (και αλ.) (1998) *Ανεργία: Μύθοι και Πραγματικότητα*. Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις σελ 31- 92

Μάθημα 9^ο

11.Επιστημολογία του φύλου και θεωρίες για την γυναικεία απασχόληση

Βιβλιογραφία

- Mary West (2004) *Φεμινισμός και Κοινωνική Θεωρία*. Αθήνα : Μεταίχμιο
- Michel Foucault (1989) *The archaeology of Knowledge*. London: Routledge
- Edmond Malinvaud (1984) *Mass Unemployment*. Basil Blackwell: London
- Juliet Webster (1996) *Shaping Women's Work. Gender: Employment and Information Technology*. Longman: London and New York

Μάθημα 10^ο

12. Άτυπες μορφές Εργασίας και η ιδιότητα του πολίτη
13. Γυναικεία σεξουαλικότητα και αγορά εργασίας

Βιβλιογραφία

- Άννα Κουμανταράκη (2002) «Άτυπες Μορφές Εργασίας και η Έννοια του Πολίτη-Εργαζόμενου: Η Έννοια της Αξιοπρέπειας στην Εργασία» (CD-ROM από τους διοργανωτές του συνεδρίου). Νοέμβριος 2002, 2^ο Διεθνές Συνέδριο Κοινωνιολογίας: "Κοινωνιολογία: Μάθημα Ελευθερίας".
- Lisa Adkins (1995) *Gendered Work: Sexuality, Family and the Labour Market*. Buckingham. Open University Press
- Michel Foucault (1987) *The History of Sexuality: An Introduction*. Harmondsworth: Penguin
- Ντίνα Βαϊου και Κωστής Χατζημιχάλης (1997) *Με την ραπτομηχανή στην κουζίνα και τους Πολωνούς στους αγρούς: Πόλεις, περιφέρειες και άτυπη εργασία*. Αθήνα: Εξάντας

Μάθημα 11^ο

- Γυναίκες και Ετερότητα

Βιβλιογραφία

Andrè Gorz (1993) «Πως γεννιέται μία νέα τάξη υπηρετών» στο *Le Monde Diplomatique* (Ελληνική έκδοση του Manière de voir), τεύχος 3, Φεβρουάριος, σελ.48 –52
Sassen Saskia (1996) *Losing Control? Sovereignty in an age of Globalization*, New York: Columbia University Press.
Sassen Saskia (1998) *Globalization and its discontents*, New York: The New Press.

Μάθημα 12ο - 14^ο

Ανακεφαλαιώσεις - Παρουσιάσεις Εργασιών Φοιτητριών και Φοιτητών

Σημειώσεις

Μάθημα 1^ο : Η θέση των γυναικών μέσα από αναπαραστάσεις του φύλου

Το θηλυκό ορίζεται ως αντίθετο με το αρσενικό ευθύ-κυρτό δόλιο –ειλικρινές σκοτεινό φωτεινό

- υψηλό/ χαμηλό,
- πάνω/ κάτω
- μπροστά/ πίσω
- δεξιά/ αριστερά
- ευθύ/ κυρτό (και **δόλιο**),
- ξηρό/ υγρό
- σκληρό/ μαλακό
- εύγευστο/ άνοστο
- φωτεινό/ σκοτεινό

η έννοια της αρνητικής εικόνας για το θηλυκό σε σύγκριση με το αρσενικό έχει μια πολιτική και οικονομική διάσταση. Πολιτική γιατί μια τέτοιας μορφής αναπαράσταση «νομιμοποιεί» την αδυναμία των γυναικών στον πολιτικό στίβο. Οικονομική γιατί τονίζει τις μειωμένες απαιτήσεις των γυναικών για πλήρη απασχόληση και εργασιακή ασφάλεια.

Εδώ τίθεται το ζήτημα αν η μειονεξία των γυναικών αιτιολογείται με βάση της προβληματικής σχέσης τους με την πολιτική ή την αδυναμία τους για πραγματική οικονομική αυτονομία. Ανάλογα με το ποιο από τα δύο θεωρείται ως πιο σημαντικό – η πολιτική ή η οικονομία η λύση του προβλήματος της ανισότητας εις βάρος των γυναικών προϋποθέτει μια διαφορετική λύση. Στη μια περίπτωση η πρόταση είναι για την κατοχύρωση των πολιτικών δικαιωμάτων των γυναικών και στην άλλη της οικονομικής χειραφέτησης μέσω της εισόδου στην αγορά εργασίας.

Όπως θα δούμε όμως ούτε η απόκτηση πολιτικών δικαιωμάτων ούτε η είσοδος των γυναικών στην αγορά εργασίας έλυσε το πρόβλημα. Η συγκρότηση του δεύτερου κύματος του φεμινιστικού κινήματος αποτελεί την επιβεβαίωση μιας δυσaréσκειας των γυναικών τόσο με την οικονομική όσο και με την πολιτική θέση τους. Η αιτιολόγηση της εμφάνισης του κινήματος μπορεί να αποδοθεί στην σημασία των άορατων μηχανισμού ελέγχου και κατεξουσιασμού των γυναικών στην επιστήμη την οικονομία και την πολιτική. Εδώ η θεωρία της γενεαλογίας μπορεί να γίνει ένας τρόπος ερμηνείας. Η έννοια της φυλακής και της επιτήρησης του σώματος και του πνεύματος των γυναικών έχει μεγάλη πολιτική κυρίως σημασία γιατί ακριβώς εξασφαλίζει την υποταγή τους και την ενσωμάτωσή τους στην αγορά εργασίας με μειονεκτικούς όρους. Όροι όπως σεξουαλική παρενόχληση εδώ δεν πρέπει να ιδωθούν με την έννοια της παρέκκλισης αλλά με την έννοια του ελέγχου του σώματος των γυναικών σε ευέλικτες μορφές απασχόλησης. Παρεκκλίνων εδώ δεν είναι ο παρενοχλών αλλά η παρενοχλούμενη. Το πρόσωπο του καταραμένου είναι το δικό της και όχι του άνδρα. Άρα δεν είναι μόνο το θέμα να συνειδητοποιήσει η γυναίκα το πρόβλημα της και επομένως να καταγγείλει η ίδια το δράστη αλλά να πάψει να αποτελεί αντικείμενο συμβολικής βίας και στιγματισμού.

Η διάλυση της δυνατότητας συλλογικής δράσης δεν συνεπάγεται και την διάλυση μηχανισμών κοινωνικού καταναγκασμού εναντίων των οποίων η συλλογική δράση είχε στο παρελθόν οργανωθεί ούτε ότι ο κοινωνικός καταναγκασμός αλλάζει και

προσλαμβάνεται ως κάτι διαφορετικό. Η μνήμη υπάρχει στο σώμα ακόμα και πέρα από την έλλογη λειτουργία ως συναίσθημα ως αίσθηση που δεν μπορεί πλήρως να ελεγχθεί

Μάθημα 2^ο: Ιστορική ανασκόπηση

γυναίκες εργάτριες και οικογενειακές επιχειρήσεις θεωρία οικιακότητας
domesticity
πολιτικά κόμματα και φεμινισμός σοσιαλδημοκρατία
συνδικάτα και ασφάλιση ο περιοδεύων εργάτης (Eric Hobsbaum)
The making of the English working class
χωρίς δικαιώματα πολίτη -δικαιώματα καταναλωτή
sans papier and urban poor underclass
γυναίκες και συνδικαλισμός

Μάθημα 3^ο: Κοινωνικά κινήματα και οικονομικοί παράμετροι

Φεμινιστικό κίνημα και δικαιώματα στην αγορά εργασίας

- Φιλελεύθερο
- Μαρξιστικό
- Ριζοσπαστικό
- Μαύρος Φεμινισμός

Οι γυναίκες διαφοροποιούνται από τους άνδρες τόσο οικονομικά όσο και πολιτικά κοινωνικά

Οι γυναίκες διαφοροποιούνται μεταξύ τους – άτυπες σχέσεις εργασίας

Superwoman –cyborgs οι γυναίκες που πρέπει να τα προλάβουν όλα

Άνθρωποι που επικοινωνούν μέσω καταναλωτικών προτύπων και κοινωνικών στερεοτύπων. Αυτός είναι ο στόχος των κοινωνικών κινήματων –η δημιουργία ενός νέου χώρου έκφρασης και αντίστασης

Το κίνημα σαν μήνυμα αντιστοιχεί στην κοινωνική ζωή ως σύμβολο και τρόπος ζωής (Alberto Mellucci)

Μάθημα 4^ο Οργάνωση της εργασίας στο Φορτισμό και στον Μετα-φορτισμό

Το μέλλον της εργασίας (Jeremy Rifkin)

Μάθημα 5^ο : Ιδιότητα του πολίτη και φύλο στην αγορά εργασίας

Προνομιακός ο ρόλος του ανδρικού φύλου σε σχέση με την ιδιότητα του πολίτη

Ιστορικά αυτό εξηγείται με την πρωτοκαθεδρία των ανδρών στην πολιτική.

Η σχέση των γυναικών με την πολιτική είναι προβληματική

Το σλόγκαν « το προσωπικό είναι πολιτικό» των φεμινιστριών του δεύτερου κύματος υποδεικνύει την προβληματικότητα αυτής της σχέσης.

Στην αναζήτηση της «αλήθειας» για την κατάσταση των γυναικών στην αγορά εργασίας η προσοχή δίνεται στην προσωπική εμπειρία των γυναικών. Η εμπειρία αυτή αποκαλύπτει την σχέση συγκεκριμένων γυναικών με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες στην αγορά εργασίας. Η εξιστόρηση αυτή μπορεί να αναδείξει την άποψη των γυναικών για τους εργοδότες τα σωματεία την ευελιξία στην εργασία και τις σχέσεις τους με την οικογένεια.

Μιλώντας επομένως για «θυματοποίηση» των γυναικών πρέπει να έχουμε υπ' όψη συγκεκριμένες γυναίκες και όχι το σύνολο του γυναικείου πληθυσμού.
Το ίδιο συμβαίνει με όλες τις επιμέρους θεωρήσεις για την σχέση του φύλου με την αγορά εργασίας και την εργασία γενικότερα
Παραδείγματος χάριν ο συνδικαλισμός ένας χώρος που έχει θεωρηθεί ως κατά κύριο λόγο «ανδρικός» και συνδεδεμένος με την ενίσχυση της αξιοπρέπειας των ανδρών εργαζομένων πλέον έχει αποβάλει τα έμφυλα χαρακτηριστικά του μια και όλο περισσότερες γυναίκες ασχολούνται μαζί του

Μάθημα 6° : Φροντιστές και αγορά εργασίας

Η συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους οδήγησε στην ανάπτυξη του τομέα άτυπης μισθωτής φροντίδας

Στον τομέα αυτό απασχολούνται γυναίκες

Οι φεμινίστριες προσπάθησαν να αμφισβητήσουν την «φυσική» κλίση των γυναικών προς την φροντίδα

Θεωρούν ότι θηλυκές ιδιότητες προς την αγάπη την φροντίδα και το συναίσθημα είναι κατασκευές προϊόντα κοινωνικοποίησης των γυναικών

Οι γυναίκες καταπιέζονται στην σχέση φροντίδας ακόμα και όταν είναι οι ίδιες τα αντικείμενα φροντίδας

Η μόνη διαφορά είναι ότι αυτές οι μορφές απασχόλησης είναι τώρα επί μισθό

Είναι ένας χώρος ανάπτυξης της εργασίας που δεν είναι χωρίς κέρδος

Το πρόβλημα της εξάρτησης και της ατομικής αυτονομίας

Το πρόβλημα της από-ιδρυματοποίησης ψυχικά νοσούντων ασθενών

Είναι μια δουλειά δύσκολη και πολύ υπεύθυνη

Επιστήμη ανδρικό προπύργιο και γνώση εις βάρος των γυναικών

Michel Foucault:

- τα άσυλα και οι φυλακές σχέσεις εξουσίας και θεραπευτικές μέθοδοι
- Οι καταραμένοι, οι ασθενείς και οι παρεκκλίνοντες
- Η επιστήμη ως κοινωνική κατασκευή με μια αλήθεια και αντίληψη κοινωνικά προσδιορισμένη

;

Τι είδους γνώσεις και δεξιότητες χρειάζεται ένας φροντιστής και μέσα από ποιες διαδικασίες πιστοποίησης αποκτά κοινωνικό κύρος και υψηλή αυτό-εκτίμηση;

Μάθημα 7° : Επιστήμη και Φύλο

Γιατί οι γυναίκες αποκλείονται από τις φυσικές επιστήμες ή γιατί οι γυναίκες επιλέγουν περισσότερο από τους άνδρες τις κοινωνικές ή ανθρωπιστικές επιστήμες;

Υπάρχει κάτι το ιδιαίτερο στη σχέση τους με την τεχνολογία και τα μαθηματικά

Υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες σε αυτούς τους τομείς.

Οδηγούμαστε σε ένα άτομο του 21^{ου} αιώνα που είναι ανδρόγυνο δηλαδή φέρει τα χαρακτηριστικά και των δύο φύλων ή ουσιαστικά προχωρούμε σε μια επαναδιαπραγμάτευση των έμφυλων ταυτοτήτων όπου η κυριαρχία των ανδρών επί των γυναικών συνεχίζει να υπάρχει

Donna Harraway cyborg

Η έννοια των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων

Εδώ θα πρέπει να δούμε την κριτική στην επιστήμη ως γνώση που στηρίζεται στην ανδρική εξουσία δεν αναλύει την υποκειμενική εμπειρία

Μάθημα 8° : Κοινωνικό κράτος και γυναίκες

Τα πλαίσια /σύνορα; του έθνους κράτους και ο περιορισμός των ευεργετημάτων της αγοράς εργασίας στα φύλα

Η κατάργηση της ιστορίας της γυναικείας εργασίας πριν τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο

Η έννοια της ηθικής οικονομίας και η σημασία της για την θέσπιση των κοινωνικών δικαιωμάτων

Οι τρεις στρατηγικές στη προσέγγιση για το κοινωνικό κράτος:

- Φιλελεύθερη
- Σοσιαλιστική
- Μαρξιστική
- Σύγχρονες μετατοπίσεις

Το κοινωνικό κράτος έχει πετύχει την νομιμοποίηση του λόγω ευέλικτων μορφών απασχόλησης

Από το κοινωνικό κράτος στη κοινωνία φροντίδας ο ρόλος των γυναικών σαν φορείς φροντίδας

Δύο αντίθετες φεμινιστικές προσεγγίσεις:

- Ριζοσπαστική
- Μαύρος Φεμινισμός

Μάθημα 9° : Ευέλικτες μορφές απασχόλησης: Από την ισοδυναμία στην συμπληρωματικότητα

- Το παράδειγμα της Ολλανδίας της δεύτερης χώρας σε επενδύσεις κοινωνικής πολιτικής
- Το παράδειγμα της Σκανδιναβίας των ΗΠΑ και της Βρετανίας
- Η ελληνική περίπτωση
- η σημασία της εργατικής οικογένειας και της τεχνολογίας

Μορφές ευελιξίας:

- αριθμητική
- λειτουργική

επιπτώσεις στους εργαζόμενους Άντρες και γυναίκες

συνδικαλιστικές πνευματικές και πολιτικές

κεντρικοί και περιφερειακοί εργαζόμενοι

Φύλο και τεχνολογική γνώση προσδιορίζει την ευελιξία

η γνώση δεν είναι απαραίτητη για να κάνει κανείς την δουλειά σωστά παρ' όλα αυτά είναι καλό να την έχει κανείς

Brain drain - ο νομάδας εργαζόμενος

τα προβλήματα των μεταναστών απαξίωση και απώλεια κοινωνικής ταυτότητας

ανδρόγυνη κουλτούρα τέλος στις περιχαρακώσεις

ανακαλύπτοντας το παρελθόν αποδεχόμαστε καλύτερα το παρόν: ο κοινωνικός ιστός που χάνεται ή βαθύτερη γνώση αυτιού που πραγματικά είμαστε

προβλήματα διγλωσσίας και απώλειας εθνικής ταυτότητας

Ρατσισμός. Διαβάζουμε με το μυαλό ή με το σώμα;

Μάθημα 10°: Ανεργία

Ορισμός Ανισορροπία της αγοράς εργασίας ανισορροπία ανάμεσα στη ζήτηση και την προσφορά εργασίας

- Κλασσική προσέγγιση Οι άνεργοι θέλουν να μείνουν άνεργοι

- Κεϋνσιανή Οι άνεργοι δεν μπορούν να βρουν δουλειά

Lydia Morris (1994) Η ανεργία και η εξάρτηση από την κοινωνική πρόνοια είναι άμεσα εξαρτώμενες τόσο που το ζήτημα για το αν η ανεργία είναι εκούσια ή ακούσια χάνει το νόημα του

Η έννοια της υπόταξης *underclass* σε αυτήν ανήκουν κυρίως οι άνεργοι άντρες και οι γυναίκες που μεγαλώνουν μόνες τα παιδιά τους οι άνθρωποι αυτοί είναι μέλη νοικοκυριών που όλα τους τα μέλη έχουν βγει από την αγορά εργασίας για μεγάλο χρονικό διάστημα. Εδώ οι διάφορες μορφές ανεργίας όπως ανεργία τριβής ή δομική ανεργία παίζουν ρόλο μόνο ως σημείο εκκίνησης της πολύπαθης ιστορίας τους.

Το σημείο που τους ενώνει είναι η κοινωνική απαξία που θεωρείται ότι τους χαρακτηρίζει τόσο για το μορφωτικό τους επίπεδο όσο και για την ηθική τους ποιότητα.

Στην Ελλάδα η ανεργία εμφανίζεται με πιο καλυμμένη μορφή γιατί η δήλωση της είναι προαιρετική και έχει ως αντικειμενικό στόχο την εξασφάλιση επιδόματος ανεργίας.

Στην Αγγλία όμως και στην Αμερική δεν είναι έτσι έχει σχέση με τον εξαναγκασμό σε εργασία αυτών των ανέργων που θεωρούνται ότι ηθελημένα βρίσκονται σε κατάσταση εξάρτησης από το κοινωνικό κράτος. Αυτούς δηλαδή που αν υπήρχε ο Νόμος για τους φτωχούς σήμερα θα τους θεωρούσε *undeserving poor*.

Μάθημα 11°

Η σχέση των γυναικών με την φύση την πατριαρχία και την τεχνολογία.

οι παλιοί δυϊσμοί φεύγουν και σημασία έχει και το διαφορετικό οποίο ξεφεύγει από τα όρια του στερεοτυπικά ανδρικού ή γυναικείου ακόμη και η διαφορά μεταξύ φύσης και κουλτούρας δεν υπάρχει πια.

Εδώ λαμβάνονται σε σημασία τα όρια του σώματος και της επιστήμης. Η επιστήμη προσδιορίζεται ως εξουσιαστικός μηχανισμός η δόμηση της εξουσίας στο σώμα ανδρών και γυναικών.

Οι γυναίκες με τα ευέλικτα χέρια: *cyborgs* απαλές στην επιφάνεια σκληρές μηχανοποιημένες στο εσωτερικό.

Μάθημα 12°

Πως συνειδητοποιούμε το φύλο μας; Υπάρχουν διαφορές. Όλες αυτές οι θέσεις των φεμινιστριών για την πατριαρχία ισχύουν;

Εδώ θα πρέπει να δούμε την κριτική στην επιστήμη ως γνώση που στηρίζεται στην ανδρική εξουσία είναι αφηρημένη και δεν αναλύει την υποκειμενική εμπειρία.

Ο Michel Foucault (1978) πιστεύει ότι η γνώση δεν έχει μεταφυσική και δεν στηρίζεται στην αυθεντία γίνεται στο μικρο εργαστήριο του υποκειμένου ερευνητή και επηρεάζεται από τις δικές του ιδεοληψίες και εμμονές συγχρόνως όμως ο τρόπος που μια επιστήμη συγκροτείται αφορά το περιεχόμενο των περιγραφικών δηλώσεων (*statements*) που προσδιορίζουν το αντικείμενο της. Αν και η μέθοδος έρευνας στηρίζεται στα στοιχεία τα στοιχεία από μόνα τους δεν μπορούν να μιλήσουν επηρεάζονται άμεσα από την ιδεολογία τους κανόνες και τις αξίες αυτής της επιστήμης τόσο ως προς το ύψος όσο και ως προς τους στόχους.

Άρα δεν συνειδητοποιούμε μέσα τις έμφυλες διαφορές αυτό μπορεί να οφείλεται σε δύο λόγους

α. Σαν επιστήμονες η γνώση μας δεν είναι ευαισθητοποιημένη σε θέματα φύλου και θεωρούμε το αντικείμενο της οικονομικής έρευνας σαν έμφυλα ουδέτερο. π.χ η δήλωση ότι οι γυναίκες πιο ευάλωτες στην ανεργία απ' ότι οι άνδρες δεν οδηγούν σε μία ανάλυση

τω διαφορετικών όρων βάσει των οποίων τα δύο φύλα συμμετέχουν στην αγορά αυτή. Ακόμη η οικονομική θεωρία μπορεί εύκολα να θεωρήσει ότι τα στερεότυπα για την αδυναμία των γυναικών στην αγορά εργασίας αντιστοιχούν ως κανόνας στην πραγματικότητα και να μπορεί να ερμηνεύσει φαινόμενα όπως η ανδρική ανεργία στη κατασκευαστική βιομηχανία που την αντικρούουν. Τα στερεότυπα αυτά δημιουργούν με τη σειρά τους στερεότυπα για την αποδοτικότητα των γυναικών στην παραγωγή και την ιδιαίτερη τους "φύση" σε σχέση με την μητρότητα και τα παιδιά. Έτσι κοινωνικά κατασκευασμένες έμφυλες διαφορές μπορεί να θεωρηθούν ως φυσικές. Οι φεμινίστριες αμφισβήτησαν τους ισχυρισμούς για την γυναικεία φύση. Εδώ το θέμα των γυναικείων σπουδών είναι σημαντικό. Από τις γυναικείες σπουδές οδηγηθήκαμε στις σπουδές για το φύλο που έχουν ένα πολύ λιγότερο αντι-εξουσιαστικό νόημα. Επίσης σύμφωνα με την αντίληψη αυτή το τι συνιστά το φύλο δεν είναι δοσμένο. Το φύλο είναι πιο άκαμπτη κατηγορία κοινωνικής ανάλυσης απ' ό,τι είναι τάξη και δεν μπορεί να ενσωματώνεται σε αυτήν. Οι γυναίκες αποτελούν ενδυνάμει μια κοινωνική τάξη προλεταρίων και η σχέση τους με την αγορά εργασίας καθορίζεται από το συμβόλαιο οικογένειας που έχουν κάνει με τον σύζυγο τους. Την ίδια στιγμή η έξοδος των γυναικών στην αγορά εργασίας έχει θεωρηθεί ως απελευθέρωση αντίληψη που δεν λαμβάνει υπ' όψη την εργασιακή ιεραρχία και την αποξένωση στους χώρους εργασίας.

β) τον υποκειμενικό έμφυλο εαυτό. Οι κοινωνιολόγοι πιστεύουν ότι σήμερα οι διαφορές ανάμεσα στις γυναίκες και τους άνδρες έχουν αμβλυνθεί, και έχει δημιουργηθεί μία ανδρόγυνη ταυτότητα. Λόγοι για αυτό είναι η είσοδος των γυναικών στην αγορά εργασίας η συμμετοχή των γυναικών ως ενεργών καταναλωτών άρα και πολιτών και η θηλυκοποίηση του εργατικού δυναμικού με την αύξηση της ανδρικής ανεργίας. Στα πλαίσια αυτά πρέπει να δούμε τις κοινωνιολογικές αναφορές στο σώμα και την κουλτούρα. Η πολιτισμική στροφή όπως ονομάστηκε έθεσε ως πρωτεύοντα προσδιοριστικό παράγοντα της συγκρότησης των κοινωνικών ταυτοτήτων την κουλτούρα εις βάρος της τάξης των οικονομικών παραγόντων δηλαδή. Το τέλος του φορντισμού δεν έβγαλε τα άτομα μόνο από τα δεδομένα δεκαετιών αλλά ανέτρεψε την κοινωνική δομή όπου το έθνος κράτος ως πολιτική μορφή και η μαζική βιομηχανική τάξη των ανδρών εργατών κυριαρχούσε στην παραγωγή και την κοινωνία. Οι νέες μορφές εργασίας έδωσαν έμφαση στις υπηρεσίες και όχι στην βιομηχανία. Συγχρόνως τα όρια του έθνους κράτους και τα έμφυλα όρια του άνδρα βιομηχανικού εργάτη τέθηκαν υπό επερώτηση. Νέες ταυτότητες εργαζόμενων όπως της φασονίστριας, του εργαζομένου στην τηλε-εργασία του μετανάστη δημιούργησαν μία νέα κουλτούρα όπου σχετικοποίησαν την αξία των παλιών κατεστημένων δομών

Μάθημα 13^ο Μεταμοντερνισμός, μετα-φορντισμός και φύλο

Το νόημα χάνεται τόσο για τους μαρξιστές ως και για τις φεμινίστριες που προσέβλεπαν στο σοβιετικό μοντέλο την εξασφάλιση της γυναικείας ισότητας

Η Κοινωνιολογία εξετάζει τάξεις και κοινωνικές δομές και όχι την υποκειμενική εμπειρία. Οι θεσμοί έχουν μία παγίωση και μια βαρύνουσα σημασία που προσδίδουν στην επιστήμη συγκεκριμένο νόημα, π.χ. δεν μπορούμε να κάνουμε κοινωνική επιστήμη αν δεν μιλήσουμε για καπιταλισμό για οικονομική εκμετάλλευση. Στη σημερινή όμως κοινωνιολογία ο παράγοντας οικονομία χάνει την ισχύ του και την θέση του παίρνει ο πολιτισμός ως τρόπος ζωής. Υπάρχουν πολύ και διαφορετικοί τρόποι ζωής που προσδιορίζονται τόσο από την κοινωνικοποίηση όσο και από την υποκειμενική αλληλόδραση. Σε όλες όμως αυτές τις μορφές το κράτος σαν την πολιτική εξουσία δίνει το νόημα και είναι το ιστορικό εκ των ουκ άνευ. Η εξουσία δεν ισχύει μόνο για την οικονομική της διάσταση αλλά επηρεάζει τόσο την ψυχή όσο και το σώμα των υποκειμένων. Ο Michel Foucault μιλάει για την αρχή της σεξουαλικής καταπίεσης στην δυτική βιομηχανική κοινωνία του 19^{ου} αιώνα αρχή που επιβάλλει μία αυστηρή πουριτανική ηθική και έλεγχο της σεξουαλικότητας την κάθε στιγμή μέσω της λεπτομερούς ομολογίας όλων των σεξουαλικών παρεκκλίσεων του σώματος και της ψυχής. Ακόμα επιβάλλει την

ετεροσεξουαλικότητα σαν την μόνη "φυσική" σεξουαλικότητα που μπορεί να υπάρξει μέσα στην κοινωνία. Για την Hartmann και την Walby, τη Delphy το ετεροσεξουαλικό ζευγάρι που στηρίζει την συντήρηση του στην απλήρωτη εργασία των γυναικών και των παιδιών εξασφαλίζει την διατήρηση του καπιταλισμού μέσω της αναπαραγωγής της ανδρικής εργατικής δύναμης. Γι' αυτές όμως; η σεξουαλικότητα είναι ένα φαινόμενο έξω από την αγορά εργασίας και επομένως οι σχέσεις σεξουαλικότητας δεν επηρεάζουν την θέση των γυναικών στην αγορά εργασίας. Από την άλλη πλευρά η ετεροσεξουαλικότητα έχει θεωρηθεί σε μεγάλο βαθμό δικαιολογημένα ως ένας τρόπος ελέγχου της γυναικείας σεξουαλικότητας από λεσβιακές παρεκκλίσεις. Η ετεροσεξουαλικότητα μαζί με την ομοφοβία στηρίζουν την ανδρική κυριαρχία επί των γυναικών οργανικό στοιχείο της οποίας είναι ο γάμος. Πως όμως γίνεται αυτό; Η Pateman και η Cockburn μιλούν για τον έμφυλο χαρακτήρα της αγοράς εργασίας ο χαρακτήρα αυτός έχει να κάνει τόσο με την κοινωνικοοικονομική κυριαρχία των ανδρών όσο και με την φυσική τους ρώμη. Η τελευταία εξασφαλίζει στους άνδρες πιο άνετη πρόσβαση στην τεχνολογία απ' ότι στις γυναίκες. Το σώμα των ανδρών παίζει σημαντικό ρόλο στην αγορά εργασίας ως στοιχείο δύναμης και εξουσίας. Συγχρόνως οι γυναίκες μπαίνουν στην αγορά εργασίας όχι ως ελεύθεροι προλετάριοι όπως οι άντρες αλλά ως δεσμευμένοι εργαζόμενοι στην εργασία στο σπίτι. Η πατριαρχία επομένως δεν είναι στοιχείο παράλληλο με τον καπιταλισμό αλλά οργανικό χαρακτηριστικό του: ο καπιταλισμός είναι πατριαρχικός από την φύση του. Οι γυναίκες επίσης στην ανδροκρατική καπιταλιστική κοινωνία είναι αντικείμενο συναλλαγής και υποταγμένο υποκείμενο. Εδώ η σεξουαλικότητα της γυναίκας συγκροτημένη σε ενεργά θέλω συσκοτίζεται. Στον Foucault το σώμα δεν έχει όρια άρα και η σεξουαλική επιθυμία δεν ακολουθεί κλίσεις σεξουαλικές που ενώ θεωρούνται ως φυσικές στην πραγματικότητα είναι κοινωνικά κατασκευασμένες.

Lisa Adkins (1995) *Gendered Work: Sexuality, Family and the Labour Market*. Bristol: Open University Press

Μάθημα 14° Φύλο και "Σπουδές για το φύλο"/ "Σπουδές για την γυναίκα"

Η ανδρική πλευρά της τεχνολογίας και η γυναικεία καταπίεση
"Σπουδές για το φύλο"/ "Σπουδές για την γυναίκα" διαφοροποίηση με πολιτική χροιά
Οι άνδρες είναι υπεύθυνοι για την υποδεέστερη θέση της γυναίκας;
Γυναίκες παραγωγοί και γυναίκες χρήστες τεχνολογίας.
Εφεδρικός στρατός εργασίας η οικειοποίηση της γυναικείας "φύσης" μέσα στην αγορά εργασίας.

Μάθημα 15° ανδρική ταυτότητα και αρρενωπότητα

Άνδρας τεχνολόγος ο γνώστης γυναίκα ο χρήστης

μαθηματικός τεχνολόγος στοιχεία κοινωνικής μοναξιάς και κοινωνικής παθολογίας
Ο άνδρας κομπιουτεράς εργάζεται πολλές ώρες δεν έχει οικογενειακές δεσμεύσεις και ζει σε ένα κόσμο αποκλειστικά ανδρικό όπου οι γυναίκες σαν πρόσωπα δεν υπάρχουν παρά μόνο ως αντικείμενα σεξουαλικής χρηστικότητας, βρισιές ηλεκτρονική πορνογραφία συνθέτουν αυτόν τον κόσμο που λειτουργεί όπως οι παλιές συντεχνίες craft unions. Χαρακτηριστικό και των δύο είναι η υψηλή ειδίκευση των μελών τους και το μονοπώλιο της γνώσης. Αν όπως λει ο Foucault η γνώση χαρίζει εξουσιαστική δύναμη πάνω στον άλλο αυτό συμβαίνει με τους άνδρες τις γυναίκες και την τεχνολογία. Εδώ μία ορολογία που προέρχεται από τον Μαρξισμό μπορεί να χρησιμοποιηθεί αποξένωση των γυναικών από τα προϊόντα που παράγουν μία και αυτές είναι μόνο οι συνορμολογήτριες των μηχανημάτων που δεν γνωρίζουν την εσωτερη λογικο-μαθηματική λογική τους. Εδώ έχει σχέση και ο τρόπος που οι γυναίκες αποκλείονται από την μαθηματική σκέψη. Ας

σκεφτούμε την δική μας εμπειρία σαν άνδρες και γυναίκες σε σχέση με μαθηματικά και την τεχνολογία

Η κοινωνική απομόνωση που περιβάλλει τους μαθηματικούς ή αδυναμία τους να λειτουργήσουν σε ένα κοινωνικό σύνολο που διακρίνεται από μια περιορισμένη αφαιρετικότητα σκέψης καθιστά την είσοδο στη γνώση των μαθηματικών και της τεχνολογίας απαγορευτική για τις γυναίκες. Η σχέση ανδρών και τεχνολογίας διαπνέεται από ένα ερωτισμό, όπου η ικανοποίηση της λύσης του μαθηματικού προβλήματος ή η επιδιόρθωση της μηχανής που δεν στηρίζεται στην θεωρητική γνώση αλλά μόνο στην εμπειρική πρακτική, κυριαρχεί. Σαν ερευνητές της αγοράς εργασίας το ενδιαφέρον στην τεχνολογία είναι ο τρόπος που αναπαράγονται οι έμφυλοι εαυτοί προσδιορισμοί των ανδρών και γυναικών μέσα από αυτή. Από την μία πλευρά έχουμε τους άνδρες δημιουργούς και σχεδιαστές της τεχνολογίας και από την άλλη πλευρά έχουμε τις γυναίκες συννομομητρίες και χρήστριες τεχνολογικών επιτευγμάτων που αγνοούν την θεωρητική πλευρά της λειτουργίας των μηχανών. Παρ' όλα αυτά όταν οι κομπιούτερ άρχισαν να χρησιμοποιούνται στις αρχές τις δεκαετίας του 50 οι περισσότεροι δημιουργοί και προγραμματιστές ήταν γυναίκες. Και αυτό γιατί οι προτιμούνταν σε σχέση με τους άνδρες γιατί εκδήλωναν μεγαλύτερη υπομονή στη χρήση του υπολογιστή. Η δουλειά τους έμοιαζε με αυτή των κεντιστριών των αλλοτινών καιρών όπου σκυμμένες πάνω στο κέντημα προσπαθούσαν με υπομονή να τελειώσουν το δημιούργημα τους. Ο υπολογιστής ως δημιούργημα έγινε αντρική αποκλειστικότητα αργότερα όταν φάνηκε η χρησιμότητα των λογισμικών προγραμμάτων στο Ταύλορισμα - Φορντισμό.

Μάθημα 16° Σεξισμός και σεξουαλική παρενόχληση στο χώρο εργασίας

Γιατί προσλαμβάνονται οι γυναίκες και σε τι χρησιμοποιούνται στερεότυπα από τον κόσμο του θεάματος π'χ. Eurovision

η σεξουαλικά ενεργή γυναίκα και οι εχθροί της

χώρος εργασίας χώρος που υποτίθεται ότι η σεξουαλικότητα είναι απύσχα

θέμα θεσμών έχει επανειλημμένα ειπωθεί ότι η κατάθεση για βιασμό είναι ένας δεύτερος βιασμός

οι γυναίκες παίζουν το παιχνίδι του σεξισμού ως ένα σημείο.

δίπολα

- Άνδρας/ ευφυΐα- γυναίκα /ομορφιά
- λογική-συναίσθημα ρομαντισμός που μετατρέπεται σε βλακεία

Μάθημα 17°

Η νέα τάξη υπηρετών

η γυναίκα υπηρέτης της παγκόσμιας κοινωνίας

Εναντίον γεννήσεων παιδιών εναντίον της μητρότητας εναντίον της κοινωνικής ευθύνης και ατομικής ευθύνης

πολίτης =καταναλωτής